

Studievoortgang en studiesucces van hbo-bachelors in universitaire masterprogramma's

Dr. W. van Os (w.vanos@ond.vu.nl) is werkzaam bij het Onderwijscentrum, Vrije Universiteit Amsterdam.

Met de invoering van de bachelor-masterstructuur is discussie ontstaan over de toegang tot de universitaire masters. Sommigen twijfelen hierbij over de vraag of masteropleidingen wel selectief genoeg zijn bij de toelating van hbo-bachelors en/of ze, nadat ze zijn toegelaten, wel voldoende hoge eisen stellen aan het niveau van deze instromers. Dit heeft geleid tot de vraag of hbo-bachelors zijn te onderscheiden van wo-bachelors voor wat betreft hun studietempo, studiesucces en niveau. In een onderzoek aan de Vrije Universiteit wordt geconcludeerd dat weliswaar substantiële verschillen bestaan tussen wo- en hbo-bachelors als het gaat om hun studiesucces en -tempo in de masterfase, maar dat die verschillen uiteindelijk niet gepaard gaan met qua niveau verschillende afgestudeerde masters. De aan deze instelling gevolgde werkwijze omvat een premasterassessment waarna zowel opleiding als student beslist of laatstgenoemde deze studie wil en aankan. Hierna volgt een premasterjaar waarin bestaande lacunes worden weg-gewerkt. Deze aanpak is zeker niet volmaakt, maar wordt toch positief beoordeeld.

INLEIDING EN PROBLEEMSTELLING

De selectieve toelating tot het universitaire onderwijs heeft sinds de jaren zeventig de gemoederen regelmatig beziggehouden. Voor numerus-fixusstudies werd uiteindelijk gekozen voor een stelsel van gewogen loting, waarbinnen later ook ruimte open werd gelaten voor andere criteria dan het eindexamencijfer. Deze regeling moet wellicht vooral worden gezien als een typisch Nederlands compromis waarin 'voor elk wat wils' was te vinden. Meer informatie hierover is onder meer te vinden in Drenth (1995), de Commissie Toelating Numerus Fixus Studies (1997) en Van Berkel (2004). Met de invoering van de bachelor-masterstructuur is de discussie tot op zekere hoogte weer opge-laaid (Drenth, 2004). Hierbij gaat het vooralsnog niet zozeer, in elk geval niet alléén, om de toegang tot de bachelorfase, maar vooral om die voor de masters (De Gruyter, 2005; Fastré, Segers & Gijselaers, 2005). Het nieuwe beslismoment is ook van toepassing op bachelors die hun diploma hebben gehaald aan de universiteit (hierna wo-bachelors), meer in het bijzonder ten aanzien van hun toelating tot topmasters, researchmasters en masters die niet zijn aangewezen als doorstroommasters. Steeds geldt dat het bachelordiploma geen garantie biedt voor toelating en is of wordt de vraag relevant op welke gronden de toelatingsbeslissing dan wél genomen mag en kan

worden. Zo moeten de toelatingseisen tot een masteropleiding beschreven staan in de onderwijs- en examenregeling van de desbetreffende opleiding. In het algemeen geldt ten aanzien van de ingangseisen dat ze ‘uitsluitend betrekking (hebben) op kennis, inzicht en vaardigheden die kunnen zijn verworven bij beëindiging van een bacheloropleiding’ (Wet op het Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek, 2008, artikel 7.30b lid 1). Dit sluit een selectie criterium als ‘motivatie’ dan ook feitelijk uit.

De directe aanleiding voor deze bijdrage is de opmerking in het NVAO-jaarsverslag 2006 dat ‘panels kanttekeningen (plaatsen) bij het behalen van het wo-masterniveau door instromende hbo-bachelors’ (p. 12). Die kanttekeningen zou men kunnen vertalen in twijfels over de vraag of masteropleidingen wel selectief genoeg zijn bij de toelating van hbo-bachelors en/of nadat ze zijn toegelaten, de masteropleidingen wel voldoende hoge eisen stellen aan het niveau van deze categorie instromers. Dit heeft geleid tot de volgende onderzoeksvragen:

1. Aan welke voorwaarden moeten hbo-bachelors voldoen, willen ze worden toegelaten tot de masterfase (meer in het bijzonder aan de Vrije Universiteit maar ook elders)?
2. Zijn hbo-bachelors, nadat ze aan de bedoelde voorwaarden hebben voldaan, nog te onderscheiden van wo-bachelors voor wat betreft hun studietempo, studiesucces en niveau? Hierbij is het studietempo geoperationaliseerd als het percentage studenten dat de masters afrondt binnen de cursusduur van één jaar, het studiesucces als het percentage studenten dat de masters afrondt (versus het percentage studenten dat de studie afbreekt) en het niveau als het gemiddelde cijfer voor de (pre)-masterthesis.

VOORWAARDEN VOOR TOELATING

Hbo-bachelors worden aan veel universiteiten in de Randstad ingeschreven in de bachelorfase. Dit gebeurt echter niet zonder slag of stoot. Van de desbetreffende hbo-opleiding wordt om te beginnen verwacht dat die verwant is. In Leiden moeten studenten (bij Pedagogische Wetenschappen) daarnaast een toelatingsexamen afleggen; aan de Universiteit van Amsterdam en de Universiteit Utrecht wordt wiskundekennis op havo-niveau verlangd. In alle gevallen moet een schakelprogramma worden gevolgd van zestig European Credits (EC), in Leiden dertig. Indien dit succesvol wordt doorlopen, krijgt men in Amsterdam en Utrecht geen bachelordiploma maar een inschrijvingsbewijs voor een bepaalde masteropleiding. Alleen Leiden verstrekt aan succesvolle studenten een wo-bachelordiploma (Van Os, Kok & Vingerling, 2007). In afwijking van het voorgaande worden hbo-bachelors aan de Vrije Universiteit direct in de masterfase ingeschreven. Ook hier moet echter een schakelprogramma (premasterjaar) worden gevolgd van zestig EC alvorens zij daadwerkelijk worden toegelaten tot de masters. Bovendien moeten hbo-bachelors, vóórdat zij worden toegelaten tot het premasterjaar, een assessment afleggen, dat bij Sociale Wetenschappen bindend is. Dat laatste wil zeggen dat bepaalde minimumscores moeten worden gehaald (meer hierover in de paragraaf ‘De voorspellende waarde van het premasterassessment’). Dat premasteras-

assessment behelst in essentie ook de basale wiskundekennis op havo-niveau die hiervoor werd genoemd als ingangseis bij de Universiteit van Amsterdam en de Universiteit Utrecht. Welbeschouwd ligt het verschil tussen de instroom van hbo-bachelors aan de Vrije Universiteit en die van andere universiteiten in de Randstad dus hoofdzakelijk in de administratieve sfeer: ingeschreven als bachelorstudent, dan wel – voorwaardelijk – als masterstudent en het is niet inhoudelijk van aard.

De reden voor deze werkwijze moet worden gezocht in de, in eerdere studies herhaaldelijk gebleken, lagere succesratio van hbo-bachelors (toen nog in de 'oude' doctoraal-fase). Dit geringere succes werd veroorzaakt door een onvoldoende bewust zijn van het primair theoretische karakter van een universitaire opleiding, in combinatie met onvoldoende kennis van en vaardigheden in statistiek en methodologie. Die geringere kennis en kunde ging en gaat vaak gepaard met een gebrek aan interesse voor deze onderdelen (Van Os, 2001; Pouw & De Jong, 2004). Anders gezegd, veel hbo-bachelors weten niet alleen onvoldoende, maar weten ook niet wat hen te wachten staat. Hierna gaan we dieper in op de inhoud en uitkomsten van het premasterassessment.

Inhoud van het premasterassessment

Het assessment bestaat uit de volgende onderdelen:

- een *Cognitieve Capaciteiten Test*, vergelijkbaar met een algemene intelligentietest;
- een *Wiskunde & Statistiek Test*;
- een *Engels Tekstbegrip Test*;
- een *Wetenschappelijke Casus*; deze bevat teksten over het concept 'de vrije wil';
- een *Motivatie & Leerstijl Vragenlijst*, bestaande uit de subschalen 'Leerstijlen' (betenkenisgericht, reproductiegericht, toepassingsgericht), 'Prestatiemotivatie', 'Extrinsieke Motivatie', 'Intrinsieke Motivatie' en 'Zekerheid Studiekeuze'. Enkele vraagvoorbeelden:
 - 'Ik hoor graag van tevoren wat ik voor het tentamen precies moet weten.'
 - 'Studeren betekent voor mij dat ik later meer zal kunnen verdienen.'
 - 'Ik studeer beter als ik door iets of iemand gestimuleerd word.'

Doelstelling van het assessment is zowel de student als (bij Sociale Wetenschappen) de faculteit meer inzicht te bieden in de vraag of hij of zij de opleiding aankan en of hij die ook wil. De eerste drie onderdelen dienen vooral het eerste doel. Twee daarvan (de *Wiskunde & Statistiek Test* en *Engels Tekstbegrip*) worden bij Sociale Wetenschappen ook door de faculteit als beslissingscriterium gehanteerd. Studenten die laag scoren op *Wiskunde & Statistiek* of *Engels Tekstbegrip*, worden via een cursus geacht hun kennis aantoonbaar op te vijzelen. Slagen zij daar niet in of scoren zij laag op zowel *Wiskunde & Statistiek* als *Engels Tekstbegrip*, dan worden zij niet toegelaten tot het premasterjaar. De *Wetenschappelijke Casus* en de *Motivatie & Leerstijl Vragenlijst* zijn expliciet bedoeld als hulpmiddel voor de student om te bepalen of een wetenschappelijke master wel echt is wat hij of zij wil. Het instrument is ontworpen door de Stichting NOA (gelieerd aan de Faculteit der Psychologie & Pedagogiek van de Vrije Universiteit). De afname van het assessment, die geheel digitaal plaatsvindt in een overigens afgeschermd omgeving, neemt in totaal ongeveer vier uur in beslag (Van Os, 2005).

De voorspellende waarde van het premasterassessment

Eerder is gerapporteerd over de voorspellende waarde van het assessment bij de eerste keer dat het werd afgenomen (Van Os, 2005, 2007; Van Os & Reumer, 2006). Alleen bij die gelegenheid vond de afname bij de meeste faculteiten plaats bij studenten die *al stonden ingeschreven* (september/oktober). Slechts bij Sociale Wetenschappen, waar het assessment consequenties had voor de toelating, werd het ook in 2003-2004 vóór aanvang van het studiejaar afgenomen. Bij deze faculteit werden zoals gezegd studenten met lage scores op zowel het onderdeel *Wiskunde & Statistiek* als *Engels Tekstbegrip* niet toegelaten, terwijl studenten met een lage score op één van deze onderdelen zich via een cursus dienden bij te scholen. In totaal ging het om zo'n 30% van de deelnemers aan het assessment. Dit leidt ertoe dat de groep instromende premasterstudenten homogener van aard wordt. Het gevolg hiervan is een verlaging van de potentiële correlaties met het aantal in het premasterjaar behaalde studiepunten. Dit kwam ook daadwerkelijk tot uitdrukking in de multiple R , die juist bij deze faculteit laag was (0,13). In de jaren ná 2003-2004 werd het assessment óók bij Bewegingswetenschappen, Economie & Bedrijfskunde en Psychologie & Pedagogiek *voorafgaande* aan het studiejaar afgenomen. Anders dan in 2003-2004 (toen het assessment bij deze drie faculteiten *tijdens* het studiejaar werd afgenomen) deden bij deze drie faculteiten vanaf die tijd dan ook substantiële aantallen studenten wél mee aan het assessment, maar schreven zich vervolgens niet in voor de bedoelde premasteropleiding. Steeds gaat het om in totaal circa 30% van de deelnemers aan het assessment, al wisselt het precieze percentage per faculteit enigszins van jaar tot jaar.

Bij deze vier faculteiten is nagegaan in hoeverre er in deze drie jaren (2004-2005, 2005-2006 en 2006-2007) verschillen zijn tussen assessmentdeelnemers die zich wél hebben ingeschreven voor de premasteropleiding in kwestie en studenten die deels gedwongen, deels vrijwillig (Sociale Wetenschappen) of geheel vrijwillig (de overige drie faculteiten) hebben afgezien van inschrijving. In totaal gaat het in deze drie jaren om 48 vergelijkingen op de vier onderdelen van het assessment tussen deelnemers die zich daarna wel of juist niet bij de voorgenomen studie hebben ingeschreven. In 45 gevallen werd door studenten die zich wel hebben ingeschreven, een hogere score behaald dan door niet-inschrijvers, waarvan 21 keer significant ($p < 0,05$). Twee keer scoorden niet-inschrijvers hoger (niet significant), en één keer was er geen verschil.

Over de effectgrootte het volgende. Cohen (1988, p. 25 e.v.) kwalificeert een effectgrootte van 0,20 als klein, van 0,50 als middelmatig en van 0,80 als groot. Bij Economie & Bedrijfskunde komen in aansluiting daarop twee van de significante verschillen in de buurt van 'middelmatig' (*Wiskunde & Statistiek* en *Wetenschappelijke Casus* in 2005-2006). Bij Psychologie & Pedagogiek heeft één van de twee significante verschillen een middelmatige omvang (*Cognitieve Capaciteiten* in 2006-2007) en bij Sociale Wetenschappen, ten slotte, zijn vanaf 2005-2006 alle verschillen niet alleen significant maar ook omvangrijk: 0,50 of meer). Vanzelfsprekend is dit bij laatstgenoemde faculteit voor een deel een artefact, aangezien studenten met een lage score op zowel *Wiskunde & Statistiek* als *Engels Tekstbegrip* de toegang zonder meer wordt geweigerd (doorgaans zo'n 15%), maar dat geldt niet voor de andere 15% die in doorsnee bij deze faculteit van inschrijving afziet. De conclusie is duidelijk: studenten die zich niet hebben inge-

schreven, behoren overwegend tot de zwakkeren (in termen van het assessment). Het is aannemelijk dat bij de beslissing om zich niet in te schrijven dan wel die inschrijving tot later uit te stellen, de uitslag van het assessment een rol heeft gespeeld (Van Os, 2008). Het gevolg van het voorgaande is dat de groep studenten die zich wél heeft ingeschreven voor wat betreft hun assessmentscores aanzienlijk homogener is dan anders het geval zou zijn geweest (en afgezien van Sociale Wetenschappen in het eerste jaar ook het geval wás). Welke consequenties dat heeft voor de voorspellende waarde van het assessment, blijkt uit tabel 1.

Tabel 1 Correlaties tussen de assessmentonderdelen en het aantal EC's (2004-2005, 2005-2006 en 2006-2007) in de vier faculteiten

Faculteit	Fbw			Feweb			Fpp			Fsw			
	Cohorten	04-05	05-06	06-07	04-05	05-06	06-07	04-05	05-06	06-07	04-05	05-06	06-07
Cognitieve Capaciteiten		0,09	0,17	-0,26	0,10	0,03	0,13	-0,03	0,13	0,17	0,07	0,04	0,19
Wiskunde & Statistiek		0,20	0,12	0,14	0,07	0,16	0,19	0,08	0,04	0,27	0,12	0,14	0,22
Engels Tekstbegrip		0,29	-0,10	0,00	0,11	0,12	0,24	0,01	0,29	0,09	0,12	0,06	0,15
Wetenschappelijke Casus		0,22	0,01	0,02	0,04	0,05	0,21	0,09	0,27	-0,02	0,01	-0,02	0,23
<i>R</i>		0,36	0,30	0,37	0,14	0,26	0,30	0,48	0,45	0,33	0,16	0,16	0,33
<i>R</i> ²		0,13	0,09	0,14	0,02	0,07	0,09	0,23	0,21	0,11	0,03	0,03	0,11
<i>N</i>		34	31	31	225	243	185	52	60	74	209	194	150

De multiple correlatie *R* is berekend over de vier 'cognitieve' tests en de deelschalen van de *Motivatie & Leerstijl Vragenlijst* voor zover deze significant correleerden met het aantal EC's. Significante correlaties ($p < 0,05$) zijn cursief weergegeven

Blijkens de tabel is de hoeveelheid verklaarde variantie (R^2) in de meeste gevallen vrij constant over de jaren en zelden veel meer dan 10%. De enige uitzondering daarop (Psychologie & Pedagogiek in 2004-2005) wordt niet veroorzaakt door de voorspellende waarde van de cognitieve tests, maar door substantiële (niet in de tabel opgenomen) correlaties met subschalen van de *Motivatie & Leerstijl Vragenlijst*. De conclusie is dat het assessment nog steeds een zekere voorspellende betekenis heeft voor het studiesucces in het premasterjaar, vooral in 2006-2007 bij de twee grote faculteiten Economie & Bedrijfskunde en Sociale Wetenschappen. Het homogener worden van de groep ingeschreven studenten, hetzij via selectie door de faculteit, hetzij via zelfselectie, heeft echter een sterk drukkend effect gehad op die voorspellende waarde. Nu is voorspellen in dit verband uiteraard geen doel op zich. Waar het om gaat is of via het premasterassessment een kansrijke en succesvolle groep hbo-bachelors tot stand is gekomen. Dit is het onderwerp in het tweede deel van de vraagstelling: zijn hbo-bachelors,

nadat ze zijn toegelaten tot het (pre)masterjaar, nog te onderscheiden van wo-bachelors voor wat betreft hun studiesucces, studietempo en niveau?

HBO-BACHELORS VERSUS WO-BACHELORS

Studiesucces en studietempo

Toelating tot het premasterjaar is zeker geen garantie voor het voltooien daarvan. Bij de drie cohorten (2004-2005, 2005-2006 en 2006-2007, exclusief deeltijdstudenten) slagen van de in totaal 1737 premasterstudenten er 671 (38,6%) niet in toegang te verkrijgen tot de masterfase of zien daar zelf van af. De omvang van deze premasterselectie is 34,0% bij Bewegingswetenschappen, 40,1% bij Economie & Bedrijfskunde, 46,1% bij Psychologie & Pedagogiek en 34,7% bij Sociale Wetenschappen. De faculteiten verschillen in dit opzicht significant van elkaar ($\chi^2 = 11,75$; $df = 3$; $p < 0,01$), met Psychologie & Pedagogiek als de faculteit met de meeste, Bewegingswetenschappen met de minste uitvallers. Ook wanneer de hbo'er eenmaal in de masterfase is beland, zijn de moeilijkheden nog niet achter de rug, zie tabel 2.

Tabel 2 Studiesucces en studietempo in de masterfase

Totaal	Master 1 jaar	Master > 1 jaar	Niet afge- studeerd > 1 jaar	Vertrokken	Totaal
Hbo-bachelor	293 (27,5%)	317 (29,7%)	439 (41,2%)	17 (1,6%)	1066
Wo-bachelor	358 (45,1%)	283 (35,6%)	123 (15,5%)	30 (3,8%)	794
	651	600	562	47	1860

$\chi^2 = 153,19$

$df = 3$

$p < 0,000$

In de tabel is geen onderscheid gemaakt tussen de vier faculteiten, omdat de tendens in hoge mate overeenkwam: relatief weinig hbo-bachelors halen hun masters binnen één jaar, meer dan 40% van hen is drie jaar, twee jaar of één jaar na aanvang van de masters nog bezig. Het is duidelijk dat dit voor de wo-bachelors veel gunstiger ligt. Een (gedeeltelijke) verklaring voor het veel lagere tempo van hbo-bachelors in de masterfase, en als gevolg daarvan ook hun tot dusver geringere studiesucces, is dat een substantieel deel van de wo-bachelors bij het ontbreken van een 'harde knip' al in de bachelorfase mastervakken volgt. Hoeveel het er precies zijn en hoe groot hun impliciete voorsprong feitelijk is, valt lastig te bepalen, maar zeker is dat het verschijnsel zich voordoet en tamelijk omvangrijk is. Vanzelfsprekend is dit van invloed op hun studielnelheid in de masterfase, zodat de werkelijke verschillen met de hbo-bachelors minder groot zijn dan uit de tabel naar voren komt. Een tweede reden zou kunnen zijn dat hbo-bachelors al een voltooide opleiding achter de rug hebben, vrijwel steeds geen recht meer hebben op studiefinanciering en de studie volgen náást een baan. Het ligt

voor de hand dat dit, voor zover van toepassing, hun tempo vertraagt omdat ze dan weliswaar niet formeel als deeltijder zijn ingeschreven, maar het in feite wel zijn. Onontkoombaar is in elk geval de conclusie dat hbo-bachelors duidelijk langer over hun masters doen en dat van deze drie cohorten tezamen in totaal minder dan 60% is afgestudeerd, tegenover iets meer dan 80% van de wo-bachelors op hetzelfde ogenblik.

Niveaueverschillen met betrekking tot premasterthesis en masterthesis

In het premasterjaar ligt het accent bij alle faculteiten op het opheffen van lacunes in methodologisch of statistisch opzicht. Uiteindelijk is het hbo, in tegenstelling tot het wo, niet gericht op al dan niet zelfstandig uit te voeren onderzoek en dat betekent dat de kennis en vaardigheden die daarvoor nodig zijn, in het premasterjaar moeten worden aangeleerd. Dit is trouwens ook de reden waarom in het premasterassessment plaats is ingeruimd voor de wiskundekennis die hieraan ten grondslag ligt. Een indicatie voor het succes van het premasterjaar is dan ook de premasterthesis, waarin studenten kunnen aantonen in hoeverre ze zich de bedoelde vaardigheden hebben eigen gemaakt. Uitdrukkelijk geldt dat die thesis aan dezelfde eisen moet voldoen als de eisen die worden gesteld aan de thesis van wo-bachelors. Het ligt dan ook voor de hand om het gemiddelde cijfer voor de premasterthesis (hbo-bachelors) te vergelijken met het gemiddelde cijfer voor de bachelorthesis (wo-bachelors). Tabel 3 bevat de uitkomsten voor drie van de vier faculteiten; Bewegingswetenschappen ontbreekt. Deze opleiding kent geen duidelijk afgebakende premasterthesis, omdat studenten in plaats daarvan meerdere werkstukken en onderzoeksverslagen moeten maken. Voor wat betreft het aantal studenten is net als hiervoor uitgegaan van alle beschikbare gegevens: de diverse cohorten zijn in dit opzicht dus gesommeerd.

Tabel 3 Gemiddeld cijfer thesis hbo-bachelors (premasterstudenten) en wo-bachelors

	Gem	SD	N
<i>Economie & Bedrijfskunde</i>			
Hbo-bachelors (premasterstudenten)	7,07	0,73	507
Wo-bachelors	7,10	0,86	576
$t = 0,62$; ns			
<i>Psychologie & Pedagogiek</i>			
Hbo-bachelors (premasterstudenten)	7,37	0,65	176
Wo-bachelors	7,48	0,64	133
$t = 1,48$; ns			
<i>Sociale Wetenschappen</i>			
Hbo-bachelors (premasterstudenten)	7,13	0,77	785
Wo-bachelors	7,33	0,82	290
$t = 3,71$; $p < 0,001$; $d = 0,26$			
ns = niet significant			

Bij Economie & Bedrijfskunde en bij Psychologie & Pedagogiek lijkt het premasterjaar in belangrijke mate aan zijn doelstellingen te hebben beantwoord. Studenten die het jaar hebben afgerond (we vatten de voltooide thesis op als het sluitstuk), verschillen niet (Economie & Bedrijfskunde) of nauwelijks (Psychologie & Pedagogiek) van wo-bachelors. Een duidelijk en significant verschil is er wel bij Sociale Wetenschappen, maar zoals uit de geringe effectgrootte naar voren komt, moet die significantie toch vooral worden toegeschreven aan de grootte van de steekproeven. Daar komt bij dat het gemiddelde cijfer van zowel hbo- als wo-bachelors ook bij Sociale Wetenschappen duidelijk boven de 7 ligt. Tabel 4 bevat overeenkomstige gegevens, maar nu met betrekking tot de masterthesis. Hier kon wel bij alle vier de faculteiten een vergelijking worden gemaakt tussen hbo- en wo-bachelors.

Tabel 4 Gemiddeld cijfer masterthesis hbo-bachelors en wo-bachelors

	Gem	SD	N
<i>Bewegingswetenschappen</i>			
Hbo-bachelors	7,53	0,63	72
Wo-bachelors	7,46	0,72	66
<i>t = 0,60; ns</i>			
<i>Economie & Bedrijfskunde</i>			
Hbo-bachelors	7,14	0,73	421
Wo-bachelors	7,32	0,84	319
<i>t = 3,11; p < 0,001; d = 0,23</i>			
<i>Psychologie & Pedagogiek</i>			
Hbo-bachelors	7,31	0,69	51
Wo-bachelors	7,51	0,60	42
<i>t = 1,48; ns</i>			
<i>Sociale Wetenschappen</i>			
Hbo-bachelors	7,38	0,69	343
Wo-bachelors	7,56	0,80	164
<i>t = 2,61; p < 0,02; d = 0,25</i>			
ns = niet significant			

Enigszins onverwacht, vooral ook gezien het ontbrekende verschil in het premasterjaar, wordt in de masterfase bij Economie & Bedrijfskunde wel een significant verschil gevonden tussen wo- en hbo-bachelors in het voordeel van eerstgenoemden. Dat is ook (nog steeds) het geval bij Sociale Wetenschappen, al zijn de verschillen daar wel afgenomen. Hieruit zou kunnen worden geconcludeerd dat wo-bachelors en hbo-instromers na het premasterjaar en aan het einde van de masterfase minder gelijk zijn dan gehoopt en verwacht. Toch drie kanttekeningen.

Allereerst zijn, zoals ook al naar aanleiding van tabel 3 werd opgemerkt, de verschillen bij de faculteiten in kwestie wel in hoge mate significant maar gering in omvang: circa een kwart van de standaarddeviatie. In de tweede plaats wordt opnieuw benadrukt dat het gemiddelde cijfer steeds boven de 7 ligt en bij Bewegingswetenschappen, Psychologie & Pedagogiek en Sociale Wetenschappen de 7,5 dichter benadert dan de 7, ook bij de premasterstudenten. Ook al scoren hbo-bachelors meestal lager, ze kunnen als groep bepaald niet worden weggezet als 'kneuzen met genadezesjes'. Ten slotte is het niet zeker of deze wo-bachelors als groep wel zo representatief zijn. Gezien het tijdstip van invoering van de bachelor-masterstructuur gaat het bij deze categorie voor een aanzienlijk deel om studenten die direct na het in drie jaar gehaalde bachelordiploma aan de master zijn begonnen. Daar komt nog bij dat een ander deel al in de bachelorfase met mastervakken bezig was, zoals hiervoor is gemeld. Onder de wo-bachelors zijn de snelle studeerders dus oververtegenwoordigd en het is goed denkbaar dat dit niet alleen de snellere maar ook de betere studenten zijn, wat een deel van de voorgaande verschillen zou kunnen verklaren. Of dit daadwerkelijk zo is, moet in de komende jaren blijken.

CONCLUSIES

De voorspellende waarde van het assessment is na het eerste jaar van invoering (toen het nog tijdens de studie werd afgenomen) verminderd. De reden daarvoor moet vooral worden gezocht in het homogener worden van de populatie ten aanzien van de voorspeller (het assessment): studenten die laag scoren op het assessment, zien naar verhouding (voorlopig) vaak af van inschrijving voor de gekozen opleiding. In die zin heeft het assessment dan ook aan zijn doel beantwoord: hbo-bachelors die op grond van hun prestaties minder kansrijk zouden zijn om het premasterjaar te voltooien en/of gezien de inhoud van het assessment tot de conclusie komen dat de voorgenomen studie voor hen niet de juiste is, selecteren zichzelf uit. Ondanks de facultaire selectie (bij Sociale Wetenschappen) en de zelfselectie (bij alle faculteiten) is het premasterjaar voor velen toch een onoverkomelijk struikelblok: bijna 40% van de premasterstudenten wordt niet toegelaten tot de masterfase of ziet daar uit eigen beweging van af. Dit percentage wijkt niet eens zo veel af van de studie-uitval in de eerste twee jaar van de wo-bachelorfase en mogelijk is de verklaring ook wel dezelfde: deels toch te zwaar in inhoudelijk opzicht, deels verkeerd gekozen, waar voor hbo-bachelors bijkomt dat ze relatief vaak ook een baan hebben. Eenmaal in de masterfase beland is het percentage hbo-studenten dat de studie staakt, vrijwel te verwaarlozen. Wel ligt hun tempo van afstuderen duidelijk lager. Dit wordt deels verklaard door de omstandigheid dat wo-bachelors tijdens hun bachelorstudie al mastervakken blijken te volgen, zodat ze op het moment dat ze officieel aan de master beginnen, daarvan al een substantieel deel achter de rug hebben.

Gelet op hun gemiddelde cijfer voor de thesis zijn succesvolle premasterstudenten (ervan uitgaande dat een voldoende voor de premasterthesis neerkomt op een succesvolle premaster) qua niveau vergelijkbaar met wo-bachelors. Wel ligt het gemid-

delde van wo-bachelors hoger en is het verschil bij Sociale Wetenschappen in hoge mate significant. Anderzijds ligt dat gemiddelde in alle gevallen boven de 7 en is de effectgrootte ook bij Sociale Wetenschappen klein. Een overeenkomstig beeld wordt aangetroffen bij de masterthesis. Drie keer zijn wo-bachelors in het voordeel, waarvan twee keer significant, maar de effectgrootte bedraagt niet meer dan een kwart van de spreiding en het gemiddelde cijfer ligt vrijwel steeds dicht bij de 7,5 dan bij de 7.

De slotconclusie is dat er substantiële verschillen bestaan tussen wo- en hbo-bachelors als het gaat om hun studiesucces en -tempo in de masterfase. Voor zover kan worden nagegaan, leiden die verschillen echter niet tot qua niveau verschillende typen afgestudeerde masters. De aan de VU gevolgde werkwijze, met een premasterassessment op grond waarvan zowel de opleiding als de student beslist of de student de studie aankan en ook wil, gevolgd door een premasterjaar waarin bestaande lacunes in kennis en vaardigheden (niet zonder moeite!) worden weggewerkt, is zeker niet volmaakt maar wordt gezien het voorgaande toch positief beoordeeld.

REFERENTIES

- Berkel, H. van (2004). Selectie voor de universiteit: oude wijn in nieuwe zakken. *Onderzoek van Onderwijs*, 33, 41-43.
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences*, 2nd edition. New Jersey: Lawrence Erlbanne Associates.
- Commissie Toelating Numerus Fixusopleidingen (1997). *Gewogen loting gewogen*. Den Haag: Sdu.
- NVAO (2007). *Jaarverslag 2006*.
- Drenth, P.J.D. (1995). Duijkerlezing. *NRC Handelsblad*, 30-03-1995.
- Drenth, P.J.D. (2004). Selectie aan de poort van het hoger onderwijs. *TH&MA*, 11, 48-52.
- Fastré, C., Segers, M. & Gijssels, W. (2005). Op weg naar valide criteria voor masteropleidingen. In: *Proceedings van de 32e Onderwijs Research Dagen 2005*. Gent: Universiteit Gent.
- Gruyter, D. de (2005). De relatie tussen VWO-cijfers en studiesucces. In: *Proceedings van de 32e Onderwijs Research Dagen 2005*. Gent: Universiteit Gent.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2008). *Wet op het Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek, 2008*. Den Haag: Sdu.
- Os, W. van (2001). *Studiestaken en studieomzwaai aan de Vrije Universiteit*. Amsterdam: Onderwijs Adviesbureau VU.
- Os, W. van (2005). De voorspellende waarde van het VU premaster-assessment. *Onderzoek van Onderwijs*, 34, 64-67.
- Os, W. van (2007). Selection to the master's phase at the binary divide, a Dutch case study. *Tertiary Education and Management*, 13, 127-140.
- Os, W. van (2008). *Instroom en doorstroom van hbo-bachelors in de premaster- en de masterfase aan de Vrije Universiteit*. Paper ter gelegenheid van de Onderwijs Research Dagen 2008; Eindhoven.

- Os, W. van & Reumer, G.C. (2006). *De voorspellende en diagnostische waarde van het premaster-assessment voor hbo-studenten*. Paper ter gelegenheid van de Onderwijs Research Dagen 2006; Amsterdam.
- Os, W. van, Kok, E.J. & Vingerling, P.A. (2007). *De kwaliteit van de masteropleidingen Sociale wetenschappen en Pedagogiek van de Vrije Universiteit in verband met de hbo-instroom*. Amsterdam: Onderwijscentrum VU.
- Pouw, C. & Jong, J. de (2004). Van bachelor HBO naar master WO: instapeisen. *Onderzoek van Onderwijs*, 33, 57-63.